

Maj sa dobre, pozdrav srdečne vel. pp. Nadeždina,⁴ Panova,⁵ Čižova⁶ a nezabúdať na Slovákov. Vo Viedni 1850 dňa 15/12.

Tvoj

starý priateľ
Ludevít Štúr

32

Úryvky z polemiky Viedeňského deníka s Havlíčkovým Slovanom.

Vydané ako Hlas ze Slovenska o centralizaci a foederaci, Viedeň 1851, str. VIII a 36. Nami odlišované výňatky sú na str. 3—5, 7—9 a 31—32.

Ide o polemiku namierenú na úvahy dopisovateľa Slovana, vydávaného K. Havlíčkom v Kutnej Hore. Uverejnená bola koncom roku 1850 v 8. zv. na str. 1430. Pôvodcom tejto polemiky v Slovane bol pravdepodobne niektorý zo slovenských vlastencov, azda M. M. Hodža alebo E. Štúr. Autora prejavov uverejnených v *Hlase za centralisaci a foederaci* nepodarilo sa nám zistiť. Možno, že je ním J. Kollár. Podľa autora je pre Slovákov vhodná mierna centralizácia. Slovák nemôže si priať federáciu v Havlíčkovom zmysle, t. j. spojenie maďarsko-poľsko-vlašské, teda národov, ktoré najúčinnejšie povstali roku 1848 i predtým proti nadvláde Habsburgovcov, za svoju slobodu.

Či foederace či centralisace? O tuto otázku sa hádajú mocne Maďari, Poláci, Vlaši, Němci a Slované; z týchto posledných hlavne Češi a jižní Slované projevíli své hlasy. Otázka foederace a centralisace v Rakousku dle našeho osobního zdání jest otázka panstva a přednostentstva, foederaci představuje vůle panstva maďarsko-vlasko-poľského, extrémní centralisaci pak vůle panstva a přednostentstva německého; centralisace ve smyslu mírném jest jediná cesta, kterou může rovnoprávnost rakouských národností do života vstoupiti. *Toto jest náhled slovenský.* Potvrdíme ho následujícími úvahami.

Žáden upřímný Slovák, jenž stejně přeje svému národu, jako i jiným blaha občanského a rovnoprávnosti, jak společenské tak politické, žádný takovýto Slovák nemůže sobě přátí foederace ve smyslu, v jakovém jí „Slovan“ p. Havlíčka žádá.

Kterak by foederace maďarsko-poľsko-vlaská zřízena byla, o tom není pochybného poněť mezi námi, kteříkoli jsme viděli téci krev v posledních dvou letech; o té pak, kterou p. Havlíček míti chce, nemůže míti žádný z lidí poněť pravého, poněť je to všechno bytností neznámou na světě, je to theorie, která ani k pokusům a k experimentům se ještě povznéstí nemohla. Co by z této foederacní theorie učinily onyno

⁴ Nikolaj Ivanovič Nadeždina (1804—1856), ruský geograf, jazykovedec a archeológ, spolupracovník V. G. Belinského.

⁵ Vasilij Alexejevič Panov (1819—1849), ruský slavianofil, ktorý navštívil aj Prahu.

⁶ Ide azda o Dmitrija Semenoviča Čižova (1785—1853), ruského matematika, prípadne o Teodora Vasileviča Č. (1811—1877).

politicky zralé a všelico již na světě prubovavší a zkusivší živly? — o tom my prorokovati nechceme, poněvadž nemáme tolik ducha prorockého jako p. H. Tu smělost však máme říci, že by jistě pan Havlíček Slovákům ani tolik práva podpory nevymohl, jak toho oni teď požívají, kdyby se tak podařilo Maďarům, Vlachům, Polákům a p. Havlíčkovi zavést system foederativní na místo nynějšího systemu vládního! My to nejlépe cítíme, když takto dosedne některý foederalista na třebas sebe nepatrnější úřadek státní.

Žáden Slovák, který poněkud jen hlouběji myslí o stavu národa slovenského, není pro foederaci a není také pro mnohořčenou a málověcnou politiku Havlíčkovu. Vyslovujeme tuto sadu, neprorokujem, ale se opíráme o podstatná svědectví smýšlení veřejného na Slovensku, jakové nepředstavují jednotliví dopisovatelé časopisu a nejméně dopisovatelé Slovana, nýbrž manifestace národní jak skrze jednotlivé muze důvěru národa požívající, tak skrze vyslanství a jiné národní demonstrace učiněné!

Přehlédneme všechny manifestace života sebevědomého národního na Slovensku, a žádnou nenalzáme, která by žádala od foederativních živlů pomoci; v zdravém smyslu národa to leželo, žádati od centrální moci říšské právě zrušení celkovité starého, historicko-právního Uherska a založení osobitného korunního Slovenska.

Národ slovenský byl před 900 lety podmaněn, Maďaři mu vzali mečem zem a vlast a uvedli ho do právního stavu, v kterém oni byli páni a on otrokem; tak se utvořilo právo historické, které nás i teď v rozličných podobách straší.

Straší nás co liberalism maďarský, co starokonservatism a co foederalism.

My bereme foederalism tak, jak on jest, a ne, jak nám praví p. Havlíček, že by byl; jako státní existenci, a v tomto pádu nám to p. Havlíček nijak nedokáže, že by mohl míti pravděpodobnou naději na vítězství takové theorie, jaková nikdy *ještě života nezakusila a neviděla!*

Národ zdravého smyslu, jakový jest i národ náš slovenský, v tom se ukázal politicky zralým, když v takových dobách, jako byly od března 1848, kde všeobecné zmatení smyslů a zmítání ponětí panovalo, v massách svých rozklátených udržel vědomí stávajícího a věčného ducha v sebe a v člověčenstvo a jednal dle toho. Slovenský národ ztratil mečem svou vlast a — právo, a myslil skutečně, že meč mu ho opět navrátiti může, má a musí. Neutikal se právě proto k teoriím, ale nemoha sám přemoci vrahy své, pomáhal věrně v dile tomto vyšším mocnostem, očekávaje slušně od těchto navrácení své ztracené vlasti.

Na ten čas, a jak věci nyní stojí, jest foederalism transfigurovaná revoluce maďarsko-italská; s touto pak slovenský národ žádným způsobem držeti nemůže. Necht' si nám p. H. líčí třebas sebe přehnanějšími barvami hrůzy a neště centralisace; my přece nemůžeme zapomenouti na krví zbrocené obrazy hrůzy federačních Maďarův před revolucí, v revoluci a nyní po revoluci. Na Slovensku jest foederalism tolik, co navrácení se starého Uherska s přednostenstvím maďarismu; čím více foederalismu, tím více historického práva, a čím více tohoto, tím více otroctví slovenského.

My Slováci nejvíce máme zapotřebí o tomto předmětu rozmýšleti, poněvadž se stýkáme s národem advokátským, který nejukrutnější nespravedlností, pod formou práva přes 900 let provzoval, a tudíž zkušný jest ve všelikém konstitučním kunštu a možném podvodu. Váhu takovému národu udrží jen krajná ostražitost a svrchovaná vědomost práva a formy, a to síce ve všech vrstvách společnosti národa. K tomuto se připravujeme sbíráním vědomostí politických, probuzováním lidu obecního a měšťanského k sebevědomosti, vyučováním, ústavy a školami, píléním po spojení-se se muži znamenitými, a konečně neunavným úsilím státi se činnými při těžkém díle přetvořování státu našeho.

Vždy mluvím v smyslu a v pohledu na Slovensko, proto prosím uvážití tuto mou upřímnou radu a více přiblížeti k utvoření národa sebevědomého z massy národní, nežli k tleskotu tak řečených „liberálních“ žvástalů. Možná, že podobná napomenutí nejsou potřebná pro páně Havlíčkovu posluchačstvo, které snad již dozrálo k teoriím ze škol německých a francouzských; pro Slovensko však jsou rady tyto potřebny.

Slovensko může nyní toliko rukou v ruce s vládou centrální ze své mdloby povstati a k právu přijíti; a o tom jest také jen jedna myšlenka na Slovensku. Rozumím tu Slovensko *slovenské*, nikoli pak Maďaróny po Slovensku roztroušené.

33

Článok dr. Andreja Radlinského „O národných záležitostech“.

Uverejnili Lichardove SN, roč. II, č. 150 z 21. decembra 1850.

A. Radlinský, pôvodne redaktor vo Viedni vychádzajúcich Slovenských novín, bol od roku 1850 redaktorom slovenského znenia krajinského zákonníka a ako taký prispieval naďalej do SN. Vo svojej zpráve oznamuje niektoré opatrenia v prospech usporiadania národnostných pomerov vo vzťahu k Slovákom.

Ačpráve dobre vím, že každý můj krok, v prospěch národu učiněný, kole očí maďaronům a zavdává jim příležitost mne před světem zlehčovati, přece, navzdor těmto, nemeškám ani teraz drahým mým rodákům, ať se oni ku staroslovenštině, nebo ku kterékoliv jiné spisovné řeči slovenské přiznávají, na uspokojení následující zprávu sděliti:

Maje vždycky před očima, při každém mém konání, *zvelebení* národu a *úlohu* mého přítomného stanoviska, a nemoha dále bez pohnutí slyšeti a viděti *úzkostlivost* drahých rodákův mých, strany nastávajícího obsazení politických úřadův, tolikrát v „Slov. novinách“ vyslovenú, následkem též mnohých z rozličných stran Slovenska ke mně pochodivších žádostí za přimluvu u p. prozatímního císa. král. náměstníka, bar. Geringera,¹ podal jsem Jemu dne 20. novembra písemnú prosbu, obsahující túžby a přání národu slovenského, strany následujícího definitivního obsazení úřadův.

Na tuto, písemně i osobně ode mne podanú předlohu J. Exc. pan císa. kr. prozat. náměstník, baron Geringer, ráčil velmi příznivě odpověděti a své přání vysloviti, aby se jen národ slovenský vždy upřímným a otevřeným srdcem choval k vládě a že i tato bude hleděti, by jeho spravedlivým žádostem, nakolik možná, vyhověno bylo. Při též příležitosti, když jsem mu obětoval moje posud vydané slovenské knížky, ráčil se vysloviti, že mne upotřebí k přednášení řeči slovenské, kteréžto by se rád naučiti.

Drazí rodáci! toto příznivé se k nám chování a láska k naší slovenské řeči Jeho Excelencie vzbuzuje v nás tu pevnú naději, že se onedlúho dožijeme toho, za čím při přepozorování rakúskeho mocnářství na základě rovnoprávnosti od dávna najvíce žíz-

¹ Barón Geringer bol dočasným kráľovským miestodržiteľom Uhorska a ako taký najvyšším úradníckym predstaviteľom rakúskej vlády v Uhorsku. Zdá sa, že A. Radlinský mal k nemu blízky vzťah.